

Yrd. Doç. Dr. Aslı ÇAKIROĞLU-Doç. Dr. M. Rita KRESPI

Khas öğretim üyeleri

‘BEN’ NESLİ SOKAKTA

Son günlerde ‘yeni kuşak’ ve onun olduğu veya olmadığı şeyler çok konuşulur oldu. Taksim Gezi Parkı protestoları ile başlayıp ülke sathına yayılan gösteriler ve bu gösterilerin birincil aktörü olan 20’li yaşlarındaki gençlik, ülkenin gündemine hakim oldu. Psikologlar ‘zamane gençlerinin’ onlardan önce gelen ve sonra gelecek olanlarla benzerlik ve farklılıklarını 70’li yıllardan beri çalışıyorlar. Bu yazı, “1980 ve sonrasında doğan, ‘Ben’, ‘i’, veya ‘Y’ nesli adları verilmiş olan bu gençlik hakkında bilimsel çalışmalar ne diyor, Gezi protestoları burada nasıl bir ezberi bozuyor?” üzerinde yoğunlaşıyor.

Herkes bir nesle doğar ve bazılarımız içine doğduğumuz bu nesli kucaklayıp benimserken bazılarımızsa onun bize yansıttığı durum ve değerleri reddetme çabası ile ömür geçiririz. Dünyaya gelişimizin zamanlaması içine doğduğumuz kültürü, çevreyi, aileyi ve ebeveynlerimizi nasıl deneyimleyeceğimizi önemli şekilde belirler. Nesil çalışmaları, bireylerin içine doğdukları ortamın, özellikle de onlarla beraber büyüyen akranları ile ortak deneyimledikleri tarihsel ve çevresel olayların etkisinin o yaş grubunu nasıl kendi içinde benzer bir grup haline getirdiğini inceler. Tabii ki her grubun içindeki bireyler tam olarak birbirinin aynı olmayacaklardır. Ancak, bu ortak deneyimler onları bir şekilde birbirlerine bağlayacak ve toplumsal düzeyde istikrarlı davranışlar göstermelerine sebep olacaktır. Nesil çalışmaları, bir nesil içindeki her birey bu nesli tanımlayacak olan olay, durum ve kişilik özelliklerine tamamen sahip olmasa da, içlerinden çıkan bir grubun tarihe damga vuran davranış ve tutumlarının tüm nesli etkileyici varsayımını vurgular. Bu ‘ortak deneyim’ etkisini; tüketim davranışları, aile oluşturma zamanlaması, ebeveynlik tutumları, politik eğilimler, meslek ve hayat tarzı seçimleri gibi birey hayatının birçok noktasında görebiliriz. Bunlar bizi, anne-babalarımızdan, hatta bazen ağabey-ablalarımızdan farklılaştıran ve arkadaşlarımızla benzeştiren durumlarımızdır.

Şimdiye kadar yapılan bilimsel sistematik çalışmalar ABD günlük diline ‘Büyük Buhran Nesli’ (I. Dünya Savaşı Nesli), ‘II. Dünya Savaşı Nesli’, ‘Savaş sonrası Nesli’ (Babyboomers), X Kuşağı (1970-80 doğumlular), Y Kuşağı (1980-2000) ve ‘Yeni Milenyum Nesli’ gibi terimleri kazandırdı. Türkiye’de de ‘Savaş Nesli’, ‘68 Kuşağı’ ve ‘80 sonrası apolitik nesil’ gibi tanımlamalardan bahsedebiliriz. Ancak Türkiye’de ABD ve Avrupa’daki gibi, bu gruplarla yapılmış sistematik boylamsal (zaman içinde izlemeli) bilimsel çalışmalar oldukça kısıtlı. Bu sebeple yazımızın bundan sonraki kısmında genelde ABD’den gelen bilgileri aktarıyor olacağız. Bahsi geçen birçok nesil çalışmaları için böylesi bir kültürlerarası bilgi aktarımı sorunlu olurken, şimdiki odağımız olan 1980 ve sonrasında doğanların nesil çalışmaları için bu daha az sorunlu diyebiliriz. Bunun başlıca sebebi de 1980 sonrası gelişen ve bu yıllarda doğan gençlerin başka türlüünü bilmedikleri, ekonomik ve kültürel küreselleşme. 1980’den önce doğan nesillerde kültürel sınırlar ve değerler çok daha ön planda iken, küreselleşme ile bu sınırların anlam ve önemi azaldı. Özellikle gençlik kültürü oluşumunda küresel hareketler ulusal ve yerel hareketlerin önüne geçti dahi denebilir. Burada bahsi geçen hareketlere örnek olarak giyim tarzı, müzik, edebiyat, sinema, televizyon, sosyal medyanın anlamı ve kullanımı ve popüler ikonların oluşumunu verebiliriz.

Peki kimdir bu bahsi geçen 1980’lerde doğan kuşak? Bu neslin en belirleyici özelliği doğum yıllarından çok, nasıl bir ebeveynlik ve eğitim sistemine doğdukları. ABD’de 1973, Türkiye’de ise 1983’te başlayan yasal aile planlaması akımı özellikle şehirlerde yaşayan ailelerin çocuk sayılarını düşürürken çocuk başına ayrılabilen gelir, zaman ve enerjiyi de artırdı. Dubner ve Levitt’in ‘Görünmeyen Ekonomi: Dünya Gerçekten Nasıl İşliyor’ isimli kitabında da bahsettiği gibi, bu yıllardan sonra doğan çocuklar arasında ailelerinin isteyerek planladıkları daha yüksek oranlara, belki de o zamana kadar hiç olmadığı kadar fazla oranlara yükseldi. ‘Ben Kuşağı’ isimli kitabın yazarı, psikolog Jean Twenge’ye göre bu değişim çocukların deneyimlediği ebeveynlik stillerinde farklılaşma yarattı. Bu neslin anne ve babaları bir önceki nesle göre daha çocuk-odaklı ve öğrenmede deneme yanılma stiline önem veren kişiler olmaya başladılar. Bu yıllar, kendilerine ileride iyi bakım vererek ailenin veya ülkesinin adını yüceltecek evlatlar yetiştirme fikrindense; öz güveni yüksek, kendi ayakları üzerinde durabilen, mesleki hayatta başarılı çocuklar yetiştirme fikrini benimsemiş

Şimdiye kadar yapılan bilimsel çalışmalar ABD günlük diline ‘Büyük Buhran Nesli’ (I. Dünya Savaşı Nesli), ‘II. Dünya Savaşı Nesli’, ‘Savaş sonrası Nesli’ (Babyboomers), X Kuşağı (1970-80 doğumlular), Y Kuşağı (1980-2000) ve ‘Yeni Milenyum Nesli’ gibi terimleri kazandırdı. Türkiye’de de ‘Savaş Nesli’, ‘68 Kuşağı’ ve ‘80 sonrası apolitik nesil’ gibi tanımlamalardan bahsedebiliriz.

ebeveynlerin artışını gördüğümüz yıllar oldu. Bu ebeveynlere doğan bebekler ailelerinin ‘gözbebeği’. Bu çocuklar, ilk yıllarından başlayarak özgüven geliştirici oyunlar, aktiviteler ile büyütülmüş, kendi fikrini dillendirmesi aile ve eğitim sistemi tarafından da özendirilmiş, desteklenmiş çocukluklar yaşadılar. Ebeveynleri, aile büyükleri veya toplumdaki rol modeli olarak benimsedikleri popüler kültür idollerinden “gönüllerinin çektiği yere gitmeleri” öğüdünü aldılar ve kendi öz değerlerini, ihtiyaçlarını bilmeleri beklendi. İşini hayatının odağı olarak gören bir neslin evlatları olarak iş-hayat dengesine önem verip, ebeveynlerinin hatasını tekrarlayarak hayatları uğruna kariyer yapma niyetinde değiller. İş hayatını bir araç olarak görerek, dinlenmek, eğlenmek ve ‘yaşamak’ hayat hedefleri, boş zaman meşgaleleri değil. Bu neslin, dünya ekonomik ve doğal rezervlerinin tükenme korkusunun yaşandığı yıllarda büyüdükleri için ebeveynlerinin neslinden çevre bilinçleri daha gelişmiş. Bu nesil aynı zamanda hızlı değişim çağına doğdu: Büyük çevirmeli telefonlardan minik cep telefonlarına, kocaman tüplü TV’lerden incecik plazmalara, oda büyüklüğünde bilgisayarlardan avuç içine sığan, iki yılda bir tamamen yenilenmiş modellerinin çıktığı akıllı telefon/tabletlere geçiş hızı onların normali oldu. Bu sebeple, onlardan önceki neslin aksine, değişim onları korkutmuyor, heyecanlandırıyor.

Belki de en önemlisi, hayattan beklentileri son derece yüksek aynı zamanda kendilerini fazla ‘yetkin’ algılayan bir nesil var karşımızda. Ailelerinin göz bebeği, biricik ‘mükemmel’ çocukları zaman zaman bu yüksek beklentinin altında ezilme duygusunu hissedebiliyorlar. Bu beklenti gittikçe daha da sertleşen küresel rekabet ortamında bu grubun depresyon eğilimini artırıyor. Bu yüksek rekabet ortamı ‘ben’ odaklılıklarını besliyor ve kendilerini geliştirmek, mutlu etmek ve çabucak ilerlemek ihtiyacı hayatlarının odağı haline geliyor.

Böylesi ‘ben’ odaklı bir grup nasıl oldu da ‘biz’ için sokaklara döküldü? Son günlerde en çok sorulan soru bu. Kim ve ne için döküldükleri kime sorduğunuza göre değişse de, yadsınamayacak gerçek şu ki bu yaş grubunun şimdiye kadar hiç yapmadığı, yapmaya istekli görünmediği bir şeydi bu hareketlenme. Benzer sorular Brezilya sokaklarına veya ABD’de sokağa dökülen orta sınıf ‘occupywallstreet’ gençleri için de soruldu.

Gençliğin sokağa dökülmesi ilk defa olmuyor, ancak daha önceki

gruplardan farklı olarak gençlik gruplaşmaları ve ideolojik gruplaşma eğilimleri gayet düşük olan bu yeni nesilden böylesi bir hareket görmek birçok sosyal bilimciyi şaşırttı. Tam olarak nasıl olduğunu bilmiyoruz demekten başka şu an için diyebilecek bir şeyimiz yok. Ancak bu hareketin diğerlerinden farkını görüyoruz ve bu fark nesil araştırmaları tarafından açıklanabilir bir fark: Bu ‘ben’ odaklı gençlik sokağa kendisinin ötesinde ‘biz’ adına çıkmadı örneğin; Farklı şekilde yorumlanabilir ancak kendi bireysel sesinin duyulması, yaşam şeklinin kabulü isteği ile çıktı. Farklı yaşam tarzlarının kabulünün bu nesildeki artışı yapılan birçok araştırmada görüldü. Bu bulgudan yola çıkarak bu hareketlenmenin, kendi yaşam şeklinin, ihtiyaçlarının, beklentilerinin kabul ihtiyacı yanında, diğerlerinin kendi seçimi olan yaşam şeklinin, ihtiyaçlarının, beklentilerinin de kabulünü varsayan bir hareketlenme olduğunu düşünebiliriz. Ebeveynlerinin istek ve seçimlerini sorgulamaları kabul gören bu nesil, şimdi de devletin onlardan isteklerini ve onlar için yaptığı seçimleri sorguluyor. Bu gençlik, eleştiriyi ve sorgu-sualsiz yönlendirmeyi kolay kabul etmiyor, tepki göstermekten de çekinmiyor. Bu tepkilerini ebeveynlerine de öğretmenlerine de devlete de benzer şekillerde gösteriyorlar. Örneğin, biz öğretimin üyeleri olarak bu neslin sınav notlarına itiraz üslupları ile Gezi direnişinde gördüklerimiz arasında yakın benzerlikler görebiliyoruz. Bu “Ben her istediğimi hak ediyorum” ve “beni mutlu edecekleri sadece ben bilebilirim, o yüzden de kendi kararlarımı kendim vermek istiyorum” direnişi, örneğin 68 kuşağının politik direnişinden çok farklı bir tabandan geliyor. Bu hali ile ‘örgütlü/düzenli şekilde gruplanmış’ veya ‘ideolojik/dogmatik’ olmayan bu direniş, kendine yöntem olarak da farklı bir yol seçerek ‘barışçıl’ ve ‘çevreci’ bir yöntemi benimsemekte daha az zorlanıyor. Ani ve tek tip bir değişim isteğinden çok ‘ses duyurma’ ve ‘dinlenme’, ‘yetkin kabul edilme’ talepleri ön planda görünüyor.

Öz saygısı yüksek bireyler yetiştirme stilinde büyütülen bu gençler, bireysel seçim hakkını önemsiyorlar, herkesin kendini mutlu edecek geleceği kendisinin seçerek oluşturma hakkının mahremiyetine inanıyorlar ve bu sebeple de süreçteki aktif katılımlarının meşrulaştırılmasında ısrarlı görünüyorlar. Gelecek günler, biz psikologların zamanının büyük bir kısmını bu neslin daha iyi tanınmasını amaç edinen çalışmalar yapmakla geçeceğine işaret ediyor.

Bu “Ben her istediğimi hak ediyorum” ve “beni mutlu edecekleri sadece ben bilebilirim, o yüzden de kendi kararlarımı kendim vermek istiyorum” direnişi, örneğin 68 kuşağının politik direnişinden çok farklı bir tabandan geliyor. Bu hali ile ‘örgütlü/düzenli şekilde gruplanmış’ veya ‘ideolojik/dogmatik’ olmayan bu direniş, kendine yöntem olarak da farklı bir yol seçerek ‘barışçıl’ ve ‘çevreci’ bir yöntemi benimsemekte daha az zorlanıyor. Ani ve tek tip bir değişim isteğinden çok, ‘ses duyurma’ ve ‘dinlenme’, ‘yetkin kabul edilme’ talepleri ön planda.